

Štvrtstoročie medzinárodného festivalu

FORFEST 2014

ELENA LETŇANOVÁ

Jubilejný júnový XXV. ročník českého FESTIVALU FORFEST sa niesol v znamení hľadania nových trendov v súčasnej domácej a zahraničnej hudbe s duchovným nasmerovaním, v súčasnej „transparentnej“ spoločnosti. Niesol sa aj v znamení Roku českej hudby pripomenutím odkazu zabudnutých a odsunutých českých autorov v dobe totalitného režimu. Tohtoročný FORFEST uviedol v reprezentatívnom výbere celkove 36 hlavných podujatí ansemblového a komorného charakteru s 20 svetovými a 27 českými premiérmi – na 18 koncertoch, 5 posluchových podujatiach so symfonickou hudbou, 4 prevedeniach kompozícií počas liturgií, patria sem 4 výstavné a performačné projekty a 4 workshopy. Po poslednom koncerte 29. júna sa konali kompozičné kurzy pre mladých skladateľov s medzinárodnou účasťou lektorov i študentov. Dôstojná oslava štvrtstoročného trvania FESTIVALU mala skutočne medzinárodný rozmer s účastníkmi z 11-tich krajín Európy i zámoria (Nemecko, Rakúsko, Taliansko, Republika San Maríno, Slovinská republika, Francúzsko, Slovenská republika, Rumunsko, Poľsko, USA, Kanada).

Zaujímavým rysom festivalu je sústavné mapovanie rôznych súčasných duchovných prúdov v hudbe a vo výtvarných umeniach a polymorfálnych metód komponovania, výtvarných kreácií a zdrojov inšpirácie z najrôznejších prameňov, textov, objektov a z hudobného jazyka skladateľov rôznych kultúr. V oblasti tempa a výrazu mnohé hudobné štruktúry sa zámerne zjednodušujú, spomaľujú s tendenciou dosiahnuť meditačné výrazy, ale aj opačný pól sa hlási k slovu, naberajúc na rýchlosti alebo zložitosti

kompozícií, nasávajúc narastajúce tempo života za posledných dvadsať rokov, „vylepšovaných“ technickými vynálezmi a hlukom. Prečo? Hrozí tu plaziaca sa latentná a neskoršie zjavná až hypertrofická strata duchovných hodnôt. Zachránou by malo byť hlboké a duchovnejšie umenie, otriasajúce plytkou masovou hudbou, znejúcou všade, v autách, reštauráciách, lesoch, do úplného otupenia vnímavého ucha. Pod týmto uhlom pohľadu je súčasný poslucháč vystavený vejárovitému rozpätiu výrazu. Len tie najväčšie hudobné diela sa vracajú k tragickým a nepredvídateľným udalostiam – Alfréd Schnittke: *Requiem*, Roman Berger: *Tenebrae*, Nicolas Zourabichvili: *Façi*, Petr Eben: *Krajiny patmóske*. Forfest dáva príležitosť aj experimentálnej hudbe, čo je sympatická črta festivalu.

Hlavnou udalosťou otváracieho koncertu v Prahe, s rakúskym Duom Polyzoides (Janna a Demetrius Polyzoides – klavír, husle), bola česká premiéra švajčiarskeho skladateľa Heinza Holligera, ktorého cyklus *Lieder ohne Worte* pre husle a klavír predniesli sólisti s neobyčajnou erudíciou a zmyslom pre nuansy neľahkej štruktúry diela. Prvá časť koncertu bola venovaná jubilantom pripomínaným v Roku českej hudby, Smetanovi. Najprv zaznela skladba moravského skladateľa a muzikológa, Vojtěcha Mojžíša *Vigoro*. Tri kresby ticha duchovnými prameňmi inšpirovaného moravského skladateľa Jana Grossmanna vyzneli v intímnej atmosfére Múzea Bedřicha Smetanu v intenciách autorovho zámeru, sólistka Janna Polyzoides dokonca zopakovala dielko na želanie zainteresovaného publika. Svetovú premiéru doposiaľ nepredvedeného diela českého skladateľa Karola Reinera *Tri Skladby pre sólo husle* suverénne interpretoval Demetrius Polyzoides.

Koncert výborného Československého komorného dua (Zuzana Berešová – klavír, Pavel Burdych – husle) prekvapil meditatívnym ladením repertoáru. Jemné vrstvy v podstate tonálnej a minimalistickej kompozície nestora ukrajinskej moderny, Valentína Silvestrova, s názvom *Post skriptum*, udržali sólisti so zvyšujúcim sa napätím dôsledne uplatňovanej dynamiky v pianissime. Veľmi zaujala tiež česká premiéra *Four Short Pieces* pre sólo husle amerického autora Laurencu Sherra, osobne prítomného na koncerte. Farebnosť netradične poňatých pizzicat znela v podaní Pavla Burdycha presvedčivo. Ťažisko koncertu spočívalo v prezentácii slovenskej tvorby *Sonáty č. 1* Ilju Zeljenku, *Sonáty As dur* Eugena Suchoňa, málo hraného Karola Elberta a *Spomalenín* najmladšieho autora Petra Machajdika, ktorý ako štipendista grantu DAAD žil v deväťdesiatych rokoch v Berlíne. Krehká štruktúra jeho diela odkazuje až k estetike a hudbe Arvo Pärta, ktorý bol v rovnakom čase súčasťou berlínskej medzinárodnej hudobnej komunity.

Z recitálu francúzskej sopranistky českého pôvodu, Stelly Maris Sirben, vynikal jej zrelý hlas v dielach Lubomíra Sluku (*Ave Mária III., O Sanctissima*) a v preslávenej modlitbe *Zdravas kráľovno* z Janáčkovej opery *Její pastorkyňa*. Renomovaná speváčka slávi tohto roku významné životné jubileum, ktoré zúročila v zahraničných aktivitách. Prezidentka Francúzsko-českej spoločnosti so sídlom v Bordeaux sa venuje rovnakou mierou komornému i sólovému spevu – na festivale sme ju počuli v roku 2003 v dramatickej sopránovej partii *Pašiovej Symfónie* moravského autora Pavla Zemka. Mladučká organistka Ludmila Macková z Moravy, sa predstavila okrem kompozície *L'ascension* Oliviera Messiaena organovým monolitom Milana Slavického s názvom *Oči*, ktorý podala s veľkou mierou istoty. Následné

Postlúdium z Janáčkovej *Glagolskej omše* bolo korunou vydareného večera.

Koncert dnes už renomovaného súboru Damian z okruhu Palackého univerzity v Olomouci priniesol autorský projekt *Arcadi* Víta Zouhara. Premiéra sa stala bohatou zvukovou a vizuálnou hostinou s bizarným obsadením a pôsobivými vokálmi, violou s barokovým sláčikom, umožňujúcim hru typických barokových rozložených akordov, tzv. arpeggií (skvelý Tomáš Hanzlík) v spojení s dychovými nástrojmi: netradične poňatou pozaunou mladého instrumentalistu Šimona Hrona, spolu s zobcovými flautami a exotickými východnými nástrojmi (dvojstrunná sláčiková erha, melodica, txalaparta, zvonkohra, trubičky – Gabriela Coufalová), melodickými nástrojmi bicími (Jaromír Synek – altový metalofón, basový xylofón) až po náhle vynorenie sa zvukov fúkacích akordeónov najrôznejšieho zafarbenia. Akustika Snemovej sály skvele podporila záhadnosť snivej atmosféry neobvyklých farieb pri maximálnej úspornosti inštrumentácie. Český minimalizmus, ktorého najvýraznejším predstaviteľom je Vít Zouhar, dostáva ďalšiu novú nenapodobiteľnú tvár. Myšlienkové pozadie *Arcadi* odkazuje na tradíciu talianskej Accademie dell' Arcadia, rozohranú v širšej filozofickej metafore o súčasnej societe. Z organového koncertu pedagoga Konzervatória Evanjelickej akadémie Petra Rajnohu v katedrále sv. Václava v Olomouci by som vyzdvihla jednoduché, avšak pôsobivé *Pastorále* Květy Fridrichovej. Okrem francúzskych autorov (O. Messiaen, M. Duruflé, H. Mulet) sa sólista cítil najlepšie v Petrovi Ebenovi (*Molto ostinato*). Zažiaril tiež vo vlastnej skladbe *Filipovská fantázia*, ktorá prezrádzala rukopis skúseného improvizátora a architekta dynamických gradácií.

FORFEST pokračoval koncertom percusionistov Martina Opršála a brnenského Martina Kleibla. V programe českých autorov

(L. Faltus, K. Husa, V. Zouhar, F. Emmert) zaujal Vít Zouhar so skladbou *Let*, ako originálnym poňatím českého minimalizmu. Skladba okamžite upútala pozornosť prítomných amerických hostí. Skladba zatitulovaná *Inno Chana* od Františka Emmerta na biblické texty (Kniha Samuelova) bola vyvrcholením dramaturgie koncertu. Treba poznamenať, že veľkosť a význam tohto moravského skladateľa nemôže byť už dlho zamlčovaný. Vo všetkom, čo František Emmert v priebehu rokov prezentoval na festivale, nachádzame zašifrovanú myšlienkovú závažnosť, záhadnú, pritom osobitú až dokonalú formu a spirituálny výraz. Jeho tvorba dnes presahuje horizont národnej kultúry.

Koncert Miloslav Ištván kvarteta (Alexej Aslmas, Jan Bělohlávek – husle, Stanislav Vacek – viola, Štěpán Filípek – violoncello) naplnil očakávania aké tento mladý súbor oprávnené vzbudzuje. Z premiérového programu vyberám Taliana Massima Di Gesu s zaujímavým *Stream Quartetom* a *Hry svetla* Radima Bednaříka ako fascinujúcu ukážku flažoletovej hry. Vysoká profesionalita a zodpovedný prístup k súčasnej tvorbe zaraďuje výkon tohto telesa k mimoriadnym zážitkom. Jasná, dobre mienená idea priestorovej hudby mladého autora Michala Indráka s názvom *22001 days - the world according to Stefan Zweig* pre sláčikové kvarteto s použitím elektroniky zaostávala za spôsobom realizácie.

Irena Chřibková na svojom organovom koncerte s kvalitnou dramaturgiou uviedla dnes už klasické, vrcholné dielo českej modernej hudby pre organ pod názvom *Krajiny patmóske* pre organ a bicie Petra Ebena z roku 1984, v spolupráci s Martinom Opršálom na bicích. V skladbách Františka Emmerta (*Vanutie* pre marimbu sólo) a Jacoba Druckmanna (*Reflections on the Nature of Water* pre marimbu sólo), uchvátil interpretačne magický M. Opršál, so zmyslom pre najjemnejšie detaily

zvuku, úderu a frázovania. Poslucháč sa musel po tejto prezentácii zamilovať do zvuku intímneho, niekedy až mysteriózneho nástroja. *Mutationes (Premeny)* pre organ Petra Ebena s typickými ebenovskými ostinátmi v accompanimente hrala Irena Chřibková s veľkou skúsenosťou pre organový zvuk a registráciu, presne vystihla monumentálny zámer veľkého českého skladateľa.

Večerný recitál Daniela a Dolly Kessnerovcov (flauta, klavír) z Los Angeles, sa niesol v znamení premiér. *Alto Rhapsody* pre flautu a klavír od Daniela Kessnera priniesla rapsodickú šírku a jemnú premyslenú dynamiku. Vzájomné prepletanie oboch nástrojov v plynulých horizontálnych líniiach a výrazová antiromantičnosť sú charakteristickým znakom tejto kompozície. *Two Reincarnations* boli poňaté s veľkorysou stručnosťou a údernosťou. V *Serene Music* prekvapil tajomný témbrový zvuk sólovej basovej flauty, ktorej protagonistom je práve skladateľ a vynikajúci flautista Kessner. V závere skladby descendujúca melodická linka a farba nástroja jemne „opalizovala“ do alikvotných, až éterických tónov.

Jedným z vrcholov tohtoročného Festivalu FORFEST bola mezmerizujúca, fascinujúca kompozícia francúzskeho skladateľa gruzínskeho pôvodu Nicolasa Zourabichviliho de Pelken, s názvom *Façi* pre flautu a klavír. Apartné rozložené akordy cez pol klaviatúry, absolútne originálne horizontálne tvary a svojská bohatá variačná forma písaná v ťažko definovateľnej harmónii upútali pozornosť až do konca dlhej skladby. Jeho hudba niekedy korešponduje s farebnosťou francúzskej Messiaenovskej tradície. Rovnako inšpiratívna skladba *Suita pre flautu a klavír Natalis Solis Invicti* Jana Grossmanna zakončila umelecky i technicky náročný program, ktorý patril k exkvizitným momentom festivalu.

Výkony ansámblu ACTAEON sú stálicou českej hudby. Súbor (Jan Brabec – klarinet, Jan Řezníček – viola, Eduard Spáčil – klavír) znovu presvedčil publikum o svojej úrovni v premiérovom programe, kde vedľa troch českých premiér odzneli dve svetové: Maximilian Kreuz (Rakúsko) – Trio Slovacco a Philip McConnell (Kanada) – Trio Fantasy, v ktorej najprv dominovala znepokojujúca hudba, časom sa upokojila a vystavala pozitívny záver ako očistu po dramatickom aristotelovskom oblúku. Trojčasťové Trio Kanáda Alexandra Rapoportu bolo založené na sexte (prvá časť Waltz), druhá na sekunde a tretia časť na kvinte, až Brahmovsky rozohraná.

Dnes už zrelá umelecká spolupráca slovenskej klaviristky Eleny Letňanovej a českej huslistky Zdenky Vaculovičovej prináša neustále nové plody. V rámci Roku českej hudby predniesla huslistka a skladateľka Z. Vaculovičová výrazne, s istotou a nadhľadom sólové *Preludio a Fughettu* Jaroslava Kříčku. Nasledovali medzivojnoví autori Emil Axman, *Elégia a Capriccio* a Vilém Petrželka *Štyri impresie*, obe skladby pre husle a klavír a premiérový cyklus pôvabných, výrazom prostých krátkych skladieb Pavla Zemka pod skromným názvom *Uspávanky* pre husle a klavír, za ktorými sa skrýva pomerne intonačne dosť náročná hra diatonických tónov v husliach a úspornej, ale apartnej harmónii v klavírnom parte, vo väčšine v pianissimovej dynamike. V druhej polovici koncertu uviedla Letňanová českú premiéru náročnej a dlhej klavírnej kompozície nokturna zosnulého slovenského autora Juraja Beneša s názvom *Alice Was Getting Very Tired of Sitting by Her Sister on the Bench and Having Nothing to do*, podľa prvej vety z knihy Lewisa Carolla *Alica v ríši divov*. Je založená na algoritmickom striedaní tercii a sekúnd, s narastajúcim zahusťovaním a posunom akordov, vrcholiacich v druhej tretine skladby krkolom-

ným krížením rúk v juxtaopozícii. Strednou 50 sekundovou časťou, zachytávajúcou mechanický pohyb a chaos, Beneš vyskočil do iného systému, popierajúc celý harmonického systém. Táto partia je nehrateľná jedným klaviristom, preto vsuvka z nahrávky. Koniec patril vtipnému návratu späť k harmónii k prostému C durovému popevku, k otvorenému záveru s otáznikom (opera aperta). Poslednou skladbou večera bola klavírna až austericky znejúca skladba, založená na terciách a výraznom členení času s neočakávanými pauzami, *Piano Song*, od Petera Grahama, pre interpretku Letňanovú oslobodzujúcu a oblúbenú skladbu.

Nočný elektro-akustický tímový projekt brnenskej skupiny Ensemble Mariján SOUNDSCAPE bol prevedený v štýle amerických audio-vizuálnych show s množstvom techniky a znejúcich objektov (Dan Dlouhý), interaktívneho videa (Tomáš Hruža), ale i tradičných akustických nástrojov: violoncello (Jan Kavan), klavír (Sára Žalčíková), zvukového designu (Jiří Pejcha) a ďalších zvukových rafinovaností, ktoré patrili vodcovskej osobnosti celého projektu (Ivo Medekovi).

Multimediálna performancia moravského experimentálneho súboru INDUSTRIAL Filharmónia HODONÍN sa bohužiaľ z technických dôvodov nekonala, ale sme mali možnosť si vypočuť hudbu samotného zakladateľa ansámblu – violistu, gitaristu, multiinstrumentalistu a skladateľa Petra Vaculoviča. Predstavil výber zo svojej tvorby v nahrávkach i naživo. Výborná akustika Rotundy Kvetnej záhrady podporila lyricky podmanivý akcent jeho elektro-akustickej hudby, ktorej sa už dlhé roky venuje.

Vystúpenie talianskeho harfového kvarteta Ensemble ADRIA HARP QUARTET bolo dramaturgickým prekvapením, prínosom špeciálneho zvukového zoskupenia, troch vynikajúco zohratých harfistiek a jedného

harfistu: Cristianu Passerini, Cristinu Centa, Angelicu Ferrari, Nicolu Vendramina. Kvartet uviedol sedem skladieb od talianskych autorov, z ktorých ma nezaujala jedine skladba *Serenata per Salomé* od Alberta La Roccu, opakovala totiž výtobytky Rodrigovej harmónie zo slávneho španielskeho gitarového koncertu spred sto rokov. Nástup skladby *Prebudenie* pre harfový kvartet a interaktívny systém Nicolu Baroniho bol pôsobivý efektným použitím zvukových slučiek v prekvapivých dynamických odtieňoch. Od Massimiliana Messieriho zaznelo v čiste harfovej faktúre svieže, quasi etudovité, náznakom minimalistické dielo, s názvom *Land*, v zmysle zrodzenia zeme. Dobre modulujúce a v súhre akoby jedným dychom. Očarilo nielen nadchnuté publikum, ale aj kritiku. Aj pred tým bolo hrané jeho pôvabné a zvukove atraktívne dielo *Hot String II*, využívajúc aj najvyššie polohy inštrumentu. Koncert bol hudobným pohľadkaním, hudbou konvergujúcou do ticha, prechádzajúc do chvejivých vln a teplých farieb, išlo de facto o jednoduché variácie jedinej témy, svojsky prekomponovanej, ako všetko čo Massimiliano Messieri robí.

Novú tvorbu slovinských autorov predstavili poslucháčom huslista Volodja Balžalorsky a klavírista Hinko Haas. Svieža *Sonatina pre husle a klavír č. 1* od Alojza Srebotnjaka, ďalej *Awakening for piano solo* Dušana Bavdeka a *Something wild for violin solo* Nenada Firšta, boli predvedené so strhujúcim temperamentom. Sonátu č. 1 venoval skladateľ Jani Golob priamo duu Balžalorsky–Haas. Všetky tieto skladby odkazovali na inšpiráciu slovinským folklórnym bohatstvom. Interpretačne bola náročná *Sonáta No 1 pre husle a klavír* Anđelko Klobučara. Tieto inšpirácie pretvára už do novej podoby použitím súčasných avantgardných kompozičných metód. Predvedenie všetkých

týchto skladieb vytváralo jednotný celok s maximálnou pôsobivosťou. Záverečné *Le Grand Tango* Astora Piazzollu (arr. Sofia Gubajdulina) sa odklonilo od spirituálneho odkazu FORFESTU, umožňujúc sa blysnúť virtuozitou.

Brnenský komorný ansámbľ OPERA DIVERSA uviedol pod taktovkou Víta Spilku dve *Partity pre sláčikový orchester* – Gideon Kleina a Dalibora Spilku. Ťažiskom koncertu boli dve s napätím očakávané svetové premiéry: Massimiliano Messieri – *Arché pre klavír a sláčikový orchester* venovaný slovenskej sólistke Elene Letňanovej a *Záver Pašijí podľa sv. Lukáša* Pavla Zemka. Zvukovo vyvážené *Arché* Messieriho, založené na troch odlišných attacca častiach, klavírnou polyrytmickou témou, neskoršie quasi zvonkohrou, uvedenou židovskou stupnicou v sláčikoch, prechádzalo do fortissimovej dlhej plochy, končiac rytmickým zrýchľovaním a zdynamizovaním procesu do šiestich forte s podporou neočakávaných náletov orchestrálnych tremol. Dielo dobre naväzovalo v neľahko zvládnuteľnej akustike Snemovnej sály. Nasledovala *Pocta Pánu Ježišovi pre anglický roh, alt a komorný orchester* od Pavla Zemka s výborným sólistom na anglický roh Zdeňkom Nádeničkom a zvlášť *Záver Pašijí podľa sv. Lukáša* radí Pavla Zemka medzi najdôležitejších českých autorov súčasnosti. Naštudovanie skladby bolo neobyčajne starostlivé, perfektná práca dirigenta Spilku a celkové vyznenie diela bolo vo svojom asketickom tvare doslovne ohromujúce. Práce oboch posledne menovaných autorov patria k udalostiam nielen tohtoročného XXV. festivalu.

Posledným z koncertov tohtoročného XXV. ročníka bolo vystúpenie mladučkej poľskej huslistky Anny Zielinskej a klarinetistu Szymona Jozwiaka. Úvodné *Waves* poľského autora Krzysztofa Gawlasa (osobne navštívil

festival) evokovali v elektronickom backgrounde sólových nástrojov šumenie mora. V programe zaznela i česká premiéra pôvabne napísanej skladbičky *Diffusion* Szymona Jozwiaka v interpretácii autora. Dnes už renomovaná poľská skladateľka Lidia Zielinska sa prezentovala drobnosťou pre magnetofónový pás s názvom *Dumchrzqui*, kde konkrétna hudba vzala na seba nečakane domáci až intímny ráz (otváranie dverí, tikanie hodínok atď.) prepojené vtípnym rytmom. Stavba dramaturgie recitálu poľských hostov bola dobre koncipovaná s medzinárodným obsadením autorov (európsky známa Violeta Dinescu – Rumunsko-Nemecko, Mario Mary – Argentína, Benjamin Broening a Howard Kenty – USA, Magdalena Dlugosz, Katarzyna Taborowska – Poľsko).

V poradí tretie posluchové podujatie v Múzeu Kroměřížska predstavilo diela dvoch najvýznamnejších slovenských autorov post-webernovskej generácie, ktorých už dnes českí skladatelia považujú za klasikov 21. storočia: Miro Bázlik a jeho zahraničím oceňované vynikajúce dielo *Canticum Jeremiae*, a hlboké, výrazom prenikavé *Tenebrae* Romana Bergera. Vyhranená spiritualita a kompozičná zrelosť sú tu nespornými trvalými hodnotami.

Pre širšiu verejnosť takmer zabudnutý moravský skladateľ Josef Adamík patrí do rodiny veľkých českých symfonikov sedemdesiatych rokov, avšak jeho dielo nie je rozsiahle. V rámci piatkového posluchového podujatia bola jeho 2. symfónia konfrontovaná so symfonickým obrazom *Mystérium času* o generáciu staršieho Miloslava Kabeláča. S odstupom času sú tu určité súvislosti, ktoré radia dielo oboch autorov medzi výrazné osobnosti európskej hudby.

Prednášku amerického skladateľa Laurence Sherra vhodne predznamenal živé vystúpenie experimentálneho súboru Kojetínskej ZUŠ pod pedagogickým vedením percusio-

nistky Ludmily Daňkovej. Muzikológ Sherr následne pozitívne reagoval na aleatórne zapísanú kompozíciu, ktorú študenti s nadšením nacvičili. V audio-vizuálnych ukázkach prednášky z americkej avantgardy 20. storočia (John Cage, Charles Ives a ďalší) v podstate potvrdil chvályhodné snahy českých študentov.

Prajeme si, aby Forfest na moravskej pôde naďalej v blízkej budúcnosti mohol prinášať cenné výdobytky českej a svetovej hudobnej a výtvarnej komunity.